

19. YÜZYILA AİT BAZI CÖNKLERDE BAĞLAMA GRUPLARININ İMLÂSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ÇELİK*

Özet

Bu çalışmada, Osmanlı Türkçesi dönemindeki bağlama gruplarının sıra dışı imlası üzerinde durulmuştur. Bilindiği üzere Arap harfli metinlerde bağlama grubu yapılırken sözcüklerin arasına genellikle bir “و” harfi eklenir ve bu harfi, Arap harfli metinlerden Latin harflerine aktaran araştırmacılar, ünlüyle biten sözcüklerden sonra “vu / vü”, ünsüzle biten sözcüklerden sonra ise u / ü biçiminde okumayı tercih etmişlerdir. Ancak Osmanlı Türkçesi döneminde bu genel görünümün dışında bazı metinlerde bağlama gruplarının yazımıyla ilgili sıra dışı durumlar da dikkati çekmektedir. Metin yazarının eğitim durumu ve metin türleri, imla konusunda farklı uygulamaları da beraberinde getirebilmektedir. Bu çalışmada bağlama gruplarının imlası, cönk yazarlarının cönk metinlerindeki uygulamaları bakımından ele alınmıştır. Söz konusu metinlerde, bağlama gruplarının bazen “و” harfi ile bazen de “ى” harfi ile yazıldığı görülmektedir. Çalışma malzemesini 19. yüzyıla ait, hem sözlü dilin hem de yazı dilinin özelliklerini büyük oranda yansıtan iki cönk metni oluşturmaktadır. Bu metinler, Milli Kütüphane kayıtlarında bulunan 51 ve 151 numaralı cönk metinleridir. Bu çalışmada, bağlama gruplarının imla özellikleri incelenirken, metinlerde geçen ve genel imla eğilimi dışında bir özellik göstermeyen bağlama grupları değerlendirilmemiştir; Osmanlı Türkçesinin “bilinen” imlasının dışında kalan kullanımlar yani “ى” ile yazılanlar üzerinde durulmuştur. Çalışmada bağlama grupları ile ilgili tespitler, dönemin imla uygulamaları hakkında olduğu kadar sözlü dil özellikleri hakkında da fikir / bilgi edinilmesine olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cönk, Osman Türkçesi, Bağlama Grupları, İmla, Konuşma Dili.

A REVIEW ON THE ORTHOGRAPHY OF BAGLAMA GROUPS IN SOME OF THE 19TH CENTURY CONKS

Abstract

This study focuses on the extraordinary orthography of the conjunction groups in the Ottoman Turkish period. As it is known, while composing a conjunction group in texts with Arabic letters, a “و” is usually inserted between the words and the researchers who translated this letter to the Latin letters preferred to read it as “vu / vü” at the end of the words ending with vowels whereas as u/ü at the end of the words ending with consonants. However, in Ottoman Turkish period, in addition to this general appearance, extraordinary situations related to the writing of conjunction groups attract attention in some texts as well. The author’s educational status and text types can bring about different applications with regard to orthography. In this work, the orthography of the conjunction groups has been discussed in terms of the applications of the conk authors in their conks. It is seen that the conjunction groups are sometimes written with “و” and sometimes with “ى” in the texts in question. Two conk texts, which were prepared in the 19th century and reflected both the oral language and the written language in great detail, were examined in the study. These are the conk texts numbered 51 and 151 in the National Library records. In this study, when the orthography

* Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Yeni Türk Dili), ycelik@mku.edu.tr

properties of binding groups were examined, conjunction groups that were used in the texts and that do not exhibit a property other than the general orthography tendency were not evaluated; only the uses of the Ottoman Turkish except for the “known” orthography, namely those written with “ى” were emphasized. Our findings about conjunction groups in the study allow us to have an idea about the orthographic practices of the period as well as the verbal language characteristics of the period.

Keywords: Conk, Ottoman Turkish, Conjunction Groups, Orthography, Oral Language.

Giriş

Türkçe, bilinen ilk devirlerinden günümüze kadar her bakımdan bazı değişikliklere, gelişmelere uğramıştır. Türkçenin geçirdiği bu değişim ve gelişmeler, araştırmacılarca dönemlere ayrılarak incelenmiştir. Bu dönemlerden biri olan Batı Türkçesi üç döneme ayrılmaktadır (Gümüşkılıç, 2008: 275–276):

- Eski Anadolu Türkçesi (13-15. yüzyıllar)
- Osmanlı Türkçesi (16-20. yüzyıllar)
 - Başlangıç Devri Osmanlı Türkçesi (15-16. yüzyıllar)
 - Klasik Osmanlı Türkçesi (16-19. yüzyıllar)
 - Yenileşme Devri Osmanlı Türkçesi (19-20. yüzyıllar)
- Türkiye Türkçesi (20. yüzyıl- ...)

13-15. yüzyıllarda (Eski Anadolu Türkçesi döneminde) dudak uyumunun bulunmadığı, 17. yüzyılda ise (Osmanlı Türkçesi döneminde) dudak uyumları gerçekleşmeye başladığı görülmektedir. 18. yüzyılda da dudak uyumlarının artık düzenli hâle geldiği ve dolayısıyla da düzlük-yuvarlaklık uyumunun sağlandığı söylenebilir. Dudak uyumunun 18. yüzyılda düzenlendiğini göz önünde bulunduran Hayati Develi, bu dönemi “Yeni Türkiye Türkçesi”nin başlangıcı olarak kabul etmiştir (Develi, 1998: 30). Németh de (1980-81) 18. yüzyılı, bugünkü standart yazı dilimize temel teşkil eden “Yeni Türkiye Türkçesi”nin ses düzeninin esaslı olarak oluştuğu bir dönem olarak kabul etmiş ve söz konusu dilin temelinde İstanbul (Rumeli) ağzının olduğunu ifade etmiştir.

18. yüzyılda Yeni Türkiye Türkçesindeki gelişim, büyük ölçüde konuşma dilinde kendini göstermektedir. Bunun yanında Hayati Develi, “standart” diyebileceğimiz bir yazı dili ve bunun yerleşik imla kaideleri de oluştuğu için 18. yüzyılda konuşma dili, yazı dili ve okuma dili olmak üzere üç ayrı dil grubunun varlığından söz etmiş ve böyle bir sınıflandırmanın “dil-imla” ve “imla-telaffuz” ikilikleri ve bunlar arasındaki ilişkileri ele alması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak zamanla sese dayalı doğal dil ile yazı dili ve imla arasındaki ayrışmanın, yazılı metin ve bunun okunması arasındaki ayrışmanın kaçınılmaz olarak her dilde karşımıza çıktığını da belirtmiştir (Develi, 1998: 27).

Türkçede (ayrıca İspanyolca, Rusça ve Arapçada) sözcükler, genellikle telaffuzlarına uygun olarak yazıya aktarılmışlardır (Gümüşkılıç, 2008: 273). Ancak, özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminden itibaren yazılı dil ile telaffuz arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Telaffuz ve yazılı dil (imla) arasındaki farklılıkların en önemli nedenlerinden birini, kullanılan Arap alfabesi oluşturmaktadır. Arap alfabesi, Türkler tarafından yayılma alanı ve kullanım süresi bakımından en uzun süre kullanılan alfabedir. Ancak Türkçenin ses bilgisel özelliklerini Arap harfli metinler üzerinden takip

etmek oldukça güçtür. Çünkü Arapça, ünsüzler üzerine kurulmuş bir dildir; bu dilde ünlülerin sayısı azdır. Türkçedeki ünlüler Arapçadaki ünlülere göre daha fazladır. Bu bakımdan Arap alfabesinde Türkçenin ünlülerini karşılayacak kadar ünlü bulunmamaktadır. Arap alfabesi Türkçenin kalın-ince ya da geniş-dar ünlülerini göstermede yetersiz kalmıştır. Arap alfabesinin Türkçenin seslerini göstermedeki yetersizliğine ek olarak kalıplaşmış imla geleneği yüzünden Türkçenin zaman içinde geçirdiği değişim ve gelişmeleri göstermek oldukça zorlaşmıştır. Özellikle *p / b, k / g, t / d* vb. ünsüzlerin ve *o / u, ö / ü* gibi ünlülerin tek harfle karşılanmaları, Osmanlı dönemindeki metinlerin okunmasında da sıkıntılara sebep olmuştur (Duman, 1995: 1). Eski imlanın yanında, Arap alfabesinin Türkçenin seslerini -özellikle ünlülerini- göstermedeki yetersizliği, Türkçe sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinin yazıya geçirilmesinde bazı değişikliklerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur (-Up / -Ip, -Dur / -Dir, -dUk / -dIk vb.). Sözü edilen bu durum, yani yazılı dil ile telaffuz arasındaki farklılıklar, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde daha yoğun olarak görülmekle beraber Türkiye Türkçesinde de devam etmiştir.

Türkiye Türkçesinin tarihi dil araştırmalarında takip edilebilen bir yazı dilinin yanında *canlı bir kaynağı* olmayan konuşma dili, asıl merak konusudur. Günümüzde İstanbul ağzına dayanan ortak yazı dilinin tarih içindeki fonetik ve morfolojik gelişme ve değişmelerinin takip edilmesi, dille ilgili problemleri noktaların aydınlatılması bakımından önemlidir (Yağmur, 2014: 203). Ancak bu değişim ve gelişmeler, yazılı metinlerden kısmen tespit edilebilmektedir. Çünkü yazı dili, sözlü dilin hareketliliğine rağmen, daha yavaş ilerlemiş, gelişme ve değişimler de daha yavaş olarak belirli süreçlerde ve belirli ölçülerde gerçekleşmiştir. Yavuz Kartallıoğlu bu durumu, Türkçedeki sözlü dilde gerçekleşen değişimlere rağmen imlanın uzun süre kalıplaşmış olarak devam etmesine bağlamış ve bu değişim ve gelişmelerin, yazılı metinlerden kısmen tespit edilebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Kartallıoğlu, bu tespitlerin hareketli ve bazı özel işaretlemelerle 15. ve 16. yüzyıldan sonra hazırlanan bazı çalışmalarla (sözlük, gramer vs.) sağlanabileceğini belirtmiştir (Kartallıoğlu, 2007: 86). Bu yüzyıllardan sonra ise, Osmanlı imlası, genellikle telaffuzla bağlantılı olmuştur. Ancak bunun yanında bazı durumlarda, imlanın -az da olsa- telaffuza uydurulduğu görülmüştür.

Osmanlı Türkçesinde yazılı dil-sözlü dil karşıtlığını görebileceğimiz çeviri yazı metinleri kadar değerli veri kaynaklarından biri de cönklerdir.

Cönkler; derleyen kişinin belli olmadığı, çok çeşitli konularda ve görünümünde parçaların düzensiz olarak kaydedildiği “not defterleri”dir. Günümüzde âşık edebiyatı ve birçok folklor örneklerinin yazılı kaynaklarının başında cönkler gelmektedir. Birer halk edebiyatı kaynağı olan bu metinler, dönemin dili hakkında da geniş bir malzemeye olanak sağlaması bakımından dil araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Cönklerde yazılı dil aracılığıyla başta dönemin imla özellikleri ile cönk yazıcılarının kendi telaffuz ve özellikle ağız özellikleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Cönkler, hem sözlü hem yazılı kültür ürünleri olarak düşünülebilir. İlk olarak sözlü kültürde oluşturulan cönkler, daha sonra yazılı metne dönüştürülerek yazı diline mal edilmişlerdir. Yani cönkler yazılı kültürde yaratılmış bir tür değildir. Dolayısıyla da cönkler için, sözlü kültürde doğan ancak unutulma kaygısıyla yazıya geçirilen “not defterleri” diyebilir ve cönklerle sözün yazılaşması veya sözlü belleğin yazılı belleğe aktarılması olarak bakabiliriz (Duymaz, 2016: 18).

Bu çalışmada 19. yüzyıla ait cönk metinlerinde yer alan bağlama gruplarının imlası üzerinde durulmuştur. Buna göre Milli Kütüphane kayıtlarında bulunan 51 ve 151 numaralı cönkler çalışmanın malzemesini oluşturmaktadır. İncelenen bu cönk metinlerinde, Klasik Osmanlı Türkçesinin “standart” imlası ve dönemin konuşma dilini yansıtan bazı dil özelliklerinin bir arada bulunduğu görülmüştür.

Bu çalışmayla bugün Türkiye Türkçesi için tipik olan dil bilgisi özelliklerinin yazılı dile yansıyor yansımadağı veya başka bir deyişle, cönk gibi malzemelerdeki “yanlışıklar”ın ve genel dilden “sapmalar”ın Türkiye Türkçesinin temeli olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda çalışmada, Osmanlı Türkçesi dönemindeki bağlama gruplarının “sıra dışı imlası” üzerinde durulmuştur. Arap harfli metinlerde bağlama grubu yapılırken, sözcüklerin arasına genellikle bir “ج” eklenir ve bu işareti, Arap harfli metinleri Latin harflerine aktaran araştırmacılar, ünlüyle biten sözcüklerden sonra “vu / vü”, ünsüzle biten sözcüklerden sonra ise u / ü biçiminde okumayı tercih etmişlerdir. Ancak Osmanlı Türkçesi döneminde bu genel görünümün dışında bazı metinlerde bağlama gruplarının yazımıyla ilgili farklı durumlar da dikkati çekmektedir. Çalışmada, bağlama gruplarının imlası cönk yazarlarının cönk metinlerindeki uygulamaları bakımından ele alınmıştır. Söz konusu metinlerde, bağlama gruplarının bazen “ج” ile bazen de “ى” ile yazıldığı görülmektedir. Bu çalışmada da, bağlama gruplarının imla özellikleri incelenirken, metinlerde geçen ve genel imla eğilimi dışında bir özellik göstermeyen bağlama grupları değerlendirilmemiş; yalnızca Osmanlı Türkçesinin “bilinen” imlasının dışında kalan kullanımlar yani yalnızca “ى” ile yazılanlar üzerinde durulmuştur. Çalışmada bağlama grupları ile ilgili tespitler, dönemin imla uygulamaları hakkında olduğu kadar dönemin konuşma dili özellikleri hakkında da fikir sahibi olunmasına olanak sağlamaktadır.

Buna göre metinlerde yer alan bağlama grupları şöyle sıralanabilir:

1. ı / i (ى) ile Kurulan Bağlama Grupları

Çalışmada ı / i (ى) ile yazılan bağlama grupları gösterilirken, bunların yazılışı ve okunuşuna müdahale etmemek adına, öncelikle özgün metindeki Arap harfli yazımları, ardından transkripsiyonları çalışmaya eklenmiş; bunların bağlama unsuru olduğunun daha iyi anlaşılması adına kendisinden önceki ve sonraki sözcükler ayrı olarak gösterilmiştir.

Buna göre, incelenen cönk metinlerindeki bağlama gruplarını şunlardır:

آهی افغانی āh ı efgān

آهی اله منم āh ı elem

آهی انین āh ı enîn

آهی فرباد āh ı feryād

آهی فغان āh ı fiġān

آهی نالم āh ı nāle

آهی واویلā āh ı vāveylā

آهی زار āh ı zār

اهد میثاق >ahd ı mîsāk

اهد پیمان >ahd ı peymān

آهای دنیا >ālem ı dūnyā

عشق هوه سوله >aşq ı heves

بای گدا bayı gedā

جاهلی نادان cāhil ı nādān

جان دل cān ı dil

جان کوکلدن cān ı göñülđen

جنگی جیدال ceng ı cidāl

سورای جفا cevr ı cefā

بودی کریم cūd ı kerem

چارلی چنبر çarlı ı çenber

دردی میهنet derd ı miḥnet

دوری زمانه devr ı zamān

دینی ایمān dîn ı imān

فقی فجور faq ı fücūr

فربادی فغان feryād ı fiġān

فغانی زار der fiġān ı zār

غم افکار ğam ı efkār

غلی غیشte ğıll ı ğışş

خلق عالم halk ı >ālem

خای راحت ḥāy ı rāḥat

هندی یمان hind ı yemendir

عزلی حیا >ır® ı wayā

امدادی داد imdād ı dād

قادیری قیوم qadir ı qayyūm

لاله سنبül lāle ı sünbül

مهری مāh mihr ı māh

نالیه افغان nāle ı efgān

نانی نعمت nān ı ni>met

ناری استیغنا nāz ı istiġna

ناری نیاز nāz ı niyāz

شکری عار şeker ı bal

شکری گلاب şeker ı güllaç

شمسه قمر şems ı kamer

شمسه ماه şems ı māh

یخسول بایلر yoxsul ı bay

زوقی صفا zevk ı şafā

عشقی سود >aşq ı sevdā

2. ı / i (ع) ile Kurulan Bağlama Gruplarının Metinlerdeki Kullanımları

ı/i ile kurulan bağlama gruplarını, metinler üzerinden takip edebilmek ve bu yapıların bağlama işleviyle kullanıldığını daha açık bir biçimde görebilmek için, bunlarla ilgili olarak bazı beyitlerden sınırlı sayıda örnekler verilmiştir¹. Bunlar:

- *mübtelâyım hâfırından fikr-i yâr eksik degil*
nâzlı yâri görmeyeli âh ı zâr eksik degil

câhil i nādân ile şakın etme ülfeti
yâ elinden yâ dilinden bir zarâr eksik deĝil

(>âşık ömer)
- *gün-be-gün artmakta âh ı figânım*
mevlâm inşâfını virir mi bilmem

(>âşık ömer)
- *şita geçdi yaz irişdi nev-bahâr eyyâmıdır*
açıldı lāle i sünbül gül>izâr eyyâmıdır

(>âşık ömer)
- *râ½ıyız hük-m-i ĝazāya kâ'iliz taķ dîrine*
ķadîr i kayyûm olan sultāna baĝlu başımız

(>âşık ömer)
- *müştaĝ daxı zülfün olahı gice gündüz*
mihriñle mühim geçmededür devr i zamānım

(>âşık ömer)
- *revā mı bu deñli nāz ı istiĝnā*
huşûşā ola ben kitābilerden

(>âşık ömer)

1 *lāle i sünbül* ve *nāle i eĝān* bağlama grubu ise, hemze ile kurulmuştur.

- *nıçe bir **ceng i cidāl** etsem gerek aġyār ile*
cānım akār eyledi ġavġādan el çekdim yeter
(>āşık ömer)
- *gel benim ol **zevk i şafā** sürelim*
benim muġabbetim taṭlı dildedür
(kuloġlu)
- *güzel olan her bir dil-ber*
***cevr i cefā** etmemeli*
(seyrānî)
- *seyrānîniġ işi **fiġān ı zārdir***
bilmezseġ bu luġazı biġ >ardır
(seyrānî)
- *şādıksaġ söziġe ben de emînim*
*dām iderseġ arṭa rāh **ı enînim***
(seyrānî)
- *derūnda zār ider bu dil*
*kalbiġden ġıll **ı ġışşı sil***
bu dünyā kāfire >adıl
mü'minlere zehir şehdi
(seyrānî)
- ***derd i miġnet** ile çıkdım daġına*
na®ar etdim hem şolun aşaġına
(hüseyn)
- *ey lebleri mercan şîrîn zebānım*
*pesend eyler saġa **yoxsul ı baylar***
(şākirî)

- *defteriye yaz efendim āsitānda kemterim*
kemteriye eyle yārim her zamān imdād ı dād
(şākiri)
- *mey içer mawbūb sūd hem hep işi faq ı fücūr*
deyū būhtān eyleyūp cümle günāhım aldılar
siyāhî çekdikleriñ hep yüzi şems i māh için
bu seri ben terk iderim>āqıbet ol şāh için
(siyāhî)
- *bir akçe ger ziyān etsen*
idersiñ āh ı vaveyla
(>abdî)
- *āh ı feryād idüp şahrā-be-şahrā*
bir zamān ben gezdim mecnūn kıyāfet
(gevherî)
- *ne hāldir hālleriñ ey melek sīmā*
mefūnuñ olmuşdur hep bay ı gedā
ağyār-ile ider zevk i şafālar
nazikāne idüp şîrîn edālar
(gevherî)
- *niğāriñ dūnki sözünden o gele saña ishāk*
şaymazdı >ahd i peymānı unutmuşdı aña gelmez
(ishāk)

Sonuç

Yazı ve konuşma dili, her ne kadar değişik şart ve özellikleri bünyelerinde barındırsalar da ait oldukları yapının değişik kolları olarak ortaya çıkarlar. Bu nedenle konuşma ve yazı dili arasında hem farklılıklar hem de benzerlikler bulunmaktadır. Her ikisinin de, dilbilimsel çalışmalarda eşit değerlere sahip unsurlar olarak değerlendirilmesi ve dilin yalnızca yazılı dilden ibaret olmadığı, konuşma dilinin de tamamen ihmal edilmemesi gerektiği unutulmamalıdır.

Bugüne kadar Türkiye Türkçesinin sözlü dili üzerine yapılan çalışmalar, sınırlı düzeyde kalmıştır. Çalışmalar, daha çok standart yazı dili üzerine yapılmış, sözlü dilin gramer ve söz varlığı özelliklerine çok seyrek, tesadüfi ve ikincil olarak yer verilmiştir. Tabi bazı gramer, sözlük, cönk vb. çalışmalar da dönemin yazı ve özellikle konuşma dili hakkında fikir vermesi bakımından oldukça önemlidir. İşte cönk metinleri bu farklı telaffuz şekillerinin yazı dilindeki standart imlanın aksine yazıda da kendine yer bulduğu ve bu bakımdan da standart Osmanlı Türkçesi metinlerindeki imlanın konuşmaya daha yakın alternatiflerini sunan metinlerden biridir.

Çalışmada Osmanlı Türkçesinin imla-telaffuz ilişkisi bakımından dilsel eğilimleri, cönk metinleri üzerinden incelenmiştir. Sözlü geleneğe, sözlü geleneğin olanakları içerisinde yazılı dile aktararak oluşturulan cönkler, doğal olarak ortaya çıktığı sözlü kültürün pek çok özelliğini de yazılı dile yansıtmıştır. İşte bu nedenle, cönklerde hem sözlü kültür ürünlerini (mani, destan, koşma, türkü vb.) hem de konuşma dilinin ses ve biçimsel özelliklerini cönklerin imlasında büyük oranda görmekteyiz.

Cönklerde belirli bir imla düzeninin bulunmadığı görülmektedir. Çünkü cönkleri hazırlayan kişi ya da kişiler gerek Arapça, Farsça ve gerekse Türkçe sözcüklerde imla kaygısı taşımamışlardır. Bu durumu, cönk hazırlayıcısının aynı sözcüğü yazarken farklı farklı imlaları tercih etmesinde görmekteyiz: *wasret / xasret / wasret* (حسرت/خسرت/حسرت), *elveda / elvedā'* (الوداع/الوداع), *-aç/'aç-/aş-* (اچ/عچ/اش), *ab-ı wayāt / abu wayāt* (ابىحيات/ابوحيات), *wazret-i, adem* (حظرتى ارم), *>āşık-ı sādīq* (عاشقى صادق) vb.

İşte cönklerde -konuşma dilinin yazılı dile aktarılması nedeniyle- sözcüklerin imlası konusunda karşımıza çıkan farklı yazım özellikleri bağlama gruplarında da görülmektedir. Şöyle ki, bağlama grubunu oluşturan sözcüklerin arasına kimi zaman و, kimi zaman da ى sesinin yazıldığı görülmüştür. Dolayısıyla da bağlama gruplarının oluşturulma biçiminde de tam bir tutarlılık yoktur (*cevr ü cefa / cevr i cefā, devr ü zamān / devr i zamān* vb.). Çalışmada “standart”dan farklı olarak yalnızca ı/i (ى) ile yazılan bağlama grupları üzerinde durulmuştur. Ancak bunun yanında *lāle i sünbül* ve *nāle i efgān* bağlama gruplarının ise, hemze ile kurulduğu görülmüştür.

Bağlama gruplarının yazımında görülen bu durum, sırasıyla *Āşık Ömer* (7), *Seyrānî* (4), *Gevherî* ve *Şakirî* (2), *Kuloğlu*, *Hüseyin*, *Siyahî*, *Abdî* ve *İshak*'ın (1) şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla farklı kullanımların *Āşık Ömer* ve *Seyrānî*'de en fazla; *Kuloğlu*, *Hüseyin*, *Siyahî*, *Abdî* ve *İshak*'ta ise en az olduğu görülmektedir.

Buna göre, Osmanlı Türkçesinin “standart” imlasından farklı olarak iki sözcüğün ı / i (ى) ile birbirine bağlandığı bu bağlama gruplarındaki bu yazım özellikleri, cönkleri hazırlayanların;

- Osmanlı imlasını yeterince bilememeleri (eğitim düzeyleri),
- Duydukları ve telaffuz ettikleri biçimde yazmak istemeleri,
- Konuşma ve yazı dilinin özelliklerini birbiriyle karıştırarak yazılı dilde konuşma dilinin kurallarını uygulamak istemeleri,
- Cönklerde ismi geçen şairlerin (*Seyrānî*, *Gevherî*, *Āşık Ömer* vb.) kendi şiirlerini kaleme alırken imlaya pek fazla bağlı kalmamaları biçiminde açıklanabilir.

Cönklerle ilgili daha net bilgilere ulaşmak için örneğin Milli Kütüphane'deki yaklaşık altı yüz cönklik koleksiyonla özel kütüphanelerdeki (M. Sabri Koz veya İlter Uzel özel kütüphanesi gibi) cönkler ayrıntılı olarak incelenebilir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki bu zamana kadar Türkiye ve dünya kütüphanelerinde yer alan cönkler üzerine bütünlüklü olarak çalışılmadığı gibi bu cönklerin genel dökümü de yapılmamıştır. İlk cönk metniyle karşılaşılan 15. yüzyıldan son cönk metinleriyle

karşılaşılan XX. yüzyıl başına kadarki beş yüz yıllık malzemenin dil, edebiyat ve kültür tarihi araştırmaları için bütünlüklü bir veriye dönüşmesi, Türkoloji alanına büyük bir katkı olacaktır.

Kaynaklar

- Cönk, Milli Kütüphane, Yazmalar Kataloğu: 06 Mil Yz Cönk 51, 136 varak. <http://www.yazmalar.gov.tr/> (Erişim tarihi 10.11.2012).
- Cönk, Milli Kütüphane, Yazmalar Kataloğu: 06 Mil Yz Cönk 151, 50 varak. <http://www.yazmalar.gov.tr/> (Erişim tarihi 10.11.2012).
- Çelik, Y. (2017). *19. Yüzyıla Ait İki Cönk Metni, Söz Varlığı ve İmla Özellikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Develi, H. (1998). 18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine, *Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi*, S (1).
- Develi, H. (1998). *18. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair 'Risâle-i Garibe'*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Develi, H. (1999). Osmanlı Türkçesi. *Osmanlı Ansiklopedisi*. C (9). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duman, M. (1995a). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duman, M. (1995b). Türkiye Türkçesinin Tarihî Kaynaklarından Carbognano'nun Grameri ve İmlâ-Telaffuz İlişkisi Bakımından Önemi. *İlmî Araştırmalar*. İstanbul.
- Duymaz, A. (2016). Sözü'nün Yazılışması Yazının Sözleşmesi: Cönkler, *Milli Folklor*. S (111). Ankara.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (A-N/0-Z)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gümüşkılıç, M. (2008). Orta Osmanlıcada İmlâ-Telaffuz İlişkisi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 3/6.
- Kartallıoğlu, Y. (2007). Tanzimat Gramerlerinde Bazı Eklerin İmlası ve Dudak Uyumu ile İlgili Uyarılar. *Bilig*. S (43). Ankara.
- Öztürk, J. (2009). *Hatay Ağzı. İnceleme-Metin-Sözlük*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Tulum, M. (2009). *Osmanlı Türkçesine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük (2011). (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yağmur, Ö. (2014). Erken Dönem Türkçe Transkripsiyon Metinleri ve Bunların Dil Araştırmaları Açısından Önemi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 4. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Yavuzarslan, P. (2010). *Şemsettin Sami Kâmûs-ı Türkî*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.